

Kommittédirektiv

En nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan

**Dir.
2015:46**

Beslut vid regeringssammanträde den 30 april 2015

Sammanfattning

En särskild utredare ska ta fram förslag till en nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan. Med utgångspunkt i ett brett kunskapsunderlag ska utredaren lämna förslag och bedömningar som gäller hur staten kan bidra till att göra den kommunala musik- och kulturskolan mer tillgänglig och jämlik.

Utredaren ska bland annat

- kartlägga och beskriva den kommunala musik- och kulturskolans verksamhet i Sverige,
- identifiera hinder för elever att delta i den kommunala musik- och kulturskolans verksamhet (avgifter, utbud, köer, socioekonomisk bakgrund, kön etc.) och vilka insatser som behöver göras för att uppnå en mer jämlik musik- och kulturskola,
- föreslå åtgärder för hur försörjning av lärare som ska undervisa i den kommunala musik- och kulturskolan kan säkras i framtiden, och
- lämna förslag till en nationell strategi för samordning och uppföljning av den kommunala musik- och kulturskolan och göra en bedömning av för- och nackdelar med att författningsreglera kommunernas ansvar för verksamheten.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2016.

Uppdraget att ta fram en nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan

Regeringens utgångspunkt är att alla barn oavsett bakgrund ska ges möjlighet att utöva kultur. Den kommunala musik- och kulturskolan (kulturskolan) ger barn och ungdomar möjlighet till kulturutövande och till att utveckla sina skapande förmågor. Inom ramen för verksamheten kan de t.ex. ägna sig åt musik, drama, dans eller måleri. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1, utg.omr. 17) att en nationell strategi för kulturskolan ska tas fram.

Det är frivilligt för kommuner att driva kulturskola och kommunerna beslutar själva om storleken på avgifterna. Det finns därför skillnader mellan kommunerna. Vissa kommuner har exempelvis höga avgifter medan andra har låga avgifter eller inga alls. I ett fåtal kommuner finns det ingen kulturskola.

Kulturskolans verksamhet är i dag en av de största kulturverksamheterna för barn och unga i Sverige. Det innebär att kulturskolan har en nationell kultur- och utbildningspolitisk betydelse. Trots kulturskolans stora betydelse saknas en övergripande strategi för nationell samordning och utvärdering av verksamheten.

Det behövs en kartläggning och uppföljning av verksamheten

Kulturskolan finns i nästan alla landets kommuner och ett generellt mål för verksamheten kan sägas vara att ge alla barn oavsett bakgrund möjlighet att på frivillig basis utöva kultur. Det finns dock inga riktade statliga medel eller strategier kopplade till verksamheten. Eftersom kulturskolan är en frivillig kommunal verksamhet finns det inte nationella mål på området. Verksamheten i kommunerna kan därför se väldigt olika ut.

Kulturskolan har funnits i mer än ett halvt sekel, men den har aldrig varit föremål för någon nationell översyn. Det innebär att det är svårt att göra regionala och nationella jämförelser och se generella utvecklingstendenser. Genom en helhetsbild av verksamheten kan bl.a. skillnader bli tydligare. Detta kan i sin tur bidra till att synliggöra framgångsfaktorer för kulturskolan.

Sverige är det enda landet i Norden som inte har statlig medverkan i kulturskolan. Situationen i de övriga nordiska länderna ser dock olika ut och det statliga ansvaret skiljer sig åt när det gäller såväl omfattning som styrning.

Utredaren ska därför

- kartlägga och beskriva den kommunala musik- och kulturskolans verksamhet i Sverige när det gäller såväl hur kommunerna valt att organisera verksamheten som hur deltagandet ser ut,
- identifiera och lyfta framgångsfaktorer för den kommunala musik- och kulturskolan och beskriva de utmaningar som verksamheten har att hantera, och
- beskriva hur motsvarande musik- och kulturskoleverksamhet är organiserad i övriga nordiska länder och, i den utsträckning det är relevant, göra andra internationella jämförelser.

En musik- och kulturskola för alla barn

Eftersom det inte finns en uppföljning på nationell nivå är det svårt att på ett övergripande plan bedöma vilka som deltar i kulturskolans verksamhet i dag. Flera aktörer vittnar dock om att det förekommer en snedrekrytering av barn utifrån socioekonomisk bakgrund och att kulturskolan har svårt att nå barn från ekonomiskt och socialt svaga grupper. Möjligheterna att delta i kulturskolans verksamhet skiljer sig åt mellan tätort och glesbygd och utbudet av kurser kan också variera. Det är viktigt att göra den kommunala musikskolan mer tillgänglig och jämlik.

Aktörer vittnar också om att flickor i dag är överrepresenterade bland dem som deltar i kulturskolans kurser. Dessutom finns tendenser till att flickor i högre grad väljer undervisning med ett innehåll och pojkar ett annat. Det är viktigt att de faktorer som leder till snedrekrytering identifieras för att verksamheten på sikt inte ska förlora sin legitimitet. Det är också viktigt att uppmuntra barn till att själva välja vilken verksamhet de vill delta i och att detta val inte begränsas av traditionella normer och könsroller.

Utredaren ska därför

- identifiera hinder för deltagande i den kommunala musik- och kulturskolans verksamhet och föreslå åtgärder så att alla elever, oavsett socioekonomisk eller kulturell bakgrund, funktionsförmåga och kön, ges möjlighet att delta i musik- och kulturskolans olika verksamheter, och
- identifiera alternativa undervisningsmetoder för att undanröja exempelvis geografiska hinder för att ta del av den kommunala musik- och kulturskolans verksamhet.

Musik- och kulturskolan i ett kultur- och utbildningspolitiskt sammanhang

Cirka 200 000 barn deltar årligen i kulturskolans ämneskurser (undervisning i t.ex. musik, dans, drama eller konst). Utöver denna verksamhet deltar lika många i annan verksamhet (projekt på skoltid, evenemang, musikaler, pjäser m.m.) i samverkan med grund- eller gymnasieskolan. Verksamheten i kulturskolan får barn att utveckla sitt estetiska lärande men den lägger också grunden för rekrytering till den klassiska musiken och inte minst orkestermusiken, där kulturskolan är en av få utbildningsaktörer för dessa åldersgrupper. Undervisningen i kulturskolan är i hög grad styrd av efterfrågan och utgångspunkten är att barnen ska få utöva den konst de vill. Instrument som gitarr, bas och piano är populära medan orkesterinstrument och särskilt trä- och bleckblås har svårare att locka elever.

Efterfrågestyrningen får i förlängningen konsekvenser för musikutbildningen och rekryteringen av yrkesmusiker till orkestrar. Musikhögskolorna har framhållit att förkunskaperna hos sökande sjunker och företrädare för svenska orkestrar anger att de oftare behöver rekrytera musiker med utländsk utbildning. Återväxten inom orkesterlivet är en viktig kulturpolitisk fråga.

Situationen för de lärare som undervisar i kulturskolan ser olika ut i landet. I glesbygd är det inte ovanligt att en lärare undervisar både i grundskolan och i kulturskolan. En ny lärarutbildning infördes hösten 2011. Den nya utbildningen är

ämнад att tillgodose det behov av kompetens som finns i den obligatoriska skolan, gymnasieskolan och de andra skolformerna i skolväsendet. Det finns ingen särskild utbildning av lärare för kulturskolans behov.

Avsaknaden av en särskild utbildning försvårar lärarekrytering till kulturskolan, relevant kompetensutveckling och inte minst forskning på området. Det riskerar att leda till lägre kompetens hos lärarna och färre ämnesval för eleverna, något som i högre grad drabbar kulturskolorna i glesbygden. Den brist på lärare som finns i dag väntas dessutom öka de närmaste åren.

Regeringens utgångspunkt är att estetisk verksamhet är viktig för barns och ungas utveckling och lärande, därför måste kopplingen mellan kulturpolitiken och utbildningspolitiken stärkas. Inom regeringskansliet finns en arbetsgrupp med uppdrag att genom statliga satsningar främja samverkan mellan bl.a. grundskolan, kommunala musik- och kulturskolan samt kulturlivet. Med kompetens inom både kulturutövande och pedagogik har kulturskolan en unik struktur med potential att arbeta med att långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans arbete.

Utredaren ska därför

- föreslå hur rekryteringen av elever till klassiska orkesterinstrument kan säkras, och
- bedöma och analysera behovet av kompetens hos de lärare som ska undervisa i den kommunala musik- och kulturskolan och med utgångspunkt i den analysen föreslå hur försörjningen av lärare kan säkras i framtiden.

En nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan

Kulturskolan drivs i dag med stor framgång i de flesta kommuner. Möjligheterna för detta varierar dock starkt mellan olika kommuner, beroende på bl.a. demografiska och ekonomiska förutsättningar. Elevtillströmningen är stor och undervisningen håller hög kvalitet. Kulturskolan står dock, som framgår ovan, inför flera stora utmaningar när det gäller undervisningen och rekryteringen av elever.

Det saknas i dag en nationell strategi för kulturskolan och det är frivilligt för kommunerna att tillhandahålla en sådan verksamhet. Aktuell uppföljning av verksamheten saknas också vilket hindrar ett aktivt strategiskt utvecklingsarbete på området. En nationell strategi skulle vara till stöd för att uppnå en jämlik och tillgänglig kulturskola av hög kvalitet för alla barn och unga i Sverige.

Utredaren ska därför

- utifrån ett brett underlag lämna förslag till vilken roll staten bör ha i förhållande till den kommunala musik- och kulturskolan och föreslå en nationell strategi för hur staten kan bistå kommunerna i arbetet med de kommunala musik- och kulturskolorna,
- göra en bedömning av för- och nackdelar med att författningsreglera kommunernas ansvar för verksamheten, och
- lämna förslag till en nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan som tar hänsyn till betydelsen av lärarnas kompetens, ett brett utbud, jämlikhet, tillgänglighet och kvalitet.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska analysera och redovisa konsekvenserna av sina förslag. De ekonomiska och budgetära konsekvenserna för stat, kommun och landsting ska bedömas och beräknas. Om förslagen förväntas leda till kostnadsökningar ska utredaren lämna förslag till hur dessa ska finansieras.

Konsekvensbeskrivningen ska även göras utifrån ett mångfalds- och jämställdhetsperspektiv, bland annat genom att förhållanden och villkor som har samband med kön och socioekonomi görs synliga och konsekvenser för respektive kön eller grupp analyseras. Därtill ska konsekvensbeskrivningen göras ur ett barnrättsperspektiv utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Förslagets konsekvenser för enskilda företag ska också bedömas och beräknas. Om något av

förslagen i betänkandet påverkar det kommunala självstyret ska, utöver dess konsekvenser, också de särskilda avvägningar som lett fram till förslagen redovisas särskilt. Utredaren ska vid utformningen av förslagen beakta EU:s konkurrens- och statsstödsregler.

Samråd och redovisning av uppdraget

Uppdraget ska utföras i nära dialog med berörda intressenter och myndigheter, bl.a., Statens skolverk, Statens kulturråd, Statens musikverk, Myndigheten för tillgängliga medier, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Kungl. Musikaliska Akademien, Riksförbundet Unga Musikanter, Stockholms musikpedagogiska institut, Sveriges Kommuner och landsting och Sveriges Kulturskoleråd, enskilda kommuner och landsting samt andra berörda aktörer.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2016.

(Kulturdepartementet)